

BUỔI DIỄN THUYẾT CỦA ĐỒNG CHÍ TRẦN KIM BẢNG TẠI ĐƯỜNG PHÚC KIẾN NĂM 1930

Lê Thị Huyền Vy

Hội An là một vùng đất giàu truyền thống cách mạng với những trang sử hào hùng, vẻ vang qua 2 cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ. Trải qua những giai đoạn thăng trầm của lịch sử, Hội An dần khoát lên trong mình một diện mạo và sức sống mới. Những truyền thống về lòng yêu nước, anh hùng bất khuất chống giặc ngoại xâm vẫn sẽ được ghi khắc sâu trong tâm thức của mỗi người con yêu nước. Mảnh đất Hội An đã chứng nhận và ghi dấu những chiến tích của những người con, người anh hùng của vùng đất Quảng Nam kiên cường dám đứng lên chống lại ách thống trị của bọn thực dân Pháp và đế quốc Mỹ. Trong đó, một trong những hình ảnh nổi bật là đồng chí Trần Kim Bảng với buổi diễn thuyết tại đường Phúc Kiến năm 1930.

1. Vài nét về đồng chí Trần Kim Bảng

Đồng chí Trần Kim Bảng sinh năm 1911, tại làng Nam Ô, huyện Hoà Vang (nay là quận Liên Chiểu, thành phố Đà Nẵng). Năm 1927, đồng chí ra Huế học và bắt đầu tham hoạt động gia cách mạng đầy thử thách và gian khổ.

Năm 1929, đồng chí Trần Kim Bảng được đồng chí Nguyễn Xuân Nhĩ (Bí thư tỉnh uỷ Quảng Nam, Thường vụ Khu uỷ, Trưởng Ban tổ chức Khu uỷ 5)

giới thiệu tham gia hoạt động trong Hội “*Học sinh đờ*” ở trường Quốc học Huế.

Năm 1930, đồng chí được kết nạp vào Đảng Cộng sản Đông Dương và được lệnh thoát ly gia đình. Sau một thời gian tham gia hoạt động xây dựng Chi bộ Đảng ở Đà Nẵng, đồng chí được điều vào Hội An, bổ sung vào Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Quảng Nam (do đồng chí Phan Văn Định làm Bí thư) và được phân công phụ trách tờ báo Lưỡi Cày - cơ quan ngôn luận của Tỉnh uỷ Quảng Nam.

Năm 1935, sau khi ra tù, đồng chí tiếp tục hoạt động tại Huế với bí danh “*Hải Vân*”.

Đồng chí Trần Kim Bảng cùng Hải Triều (tức Nguyễn Khoa Văn), Hải Khánh (tức Trần Huy Liệu) và Hải Trần (tức Nguyễn Văn Khai) lập nên nhóm Tư Hải. Với vốn kiến thức uyên thâm của mình, đồng chí cùng các đồng chí Trần Huy Liệu, Nguyễn Khoa Văn tham gia “*bút chiến*” đầy lùi khuynh hướng: tách văn hóa, văn nghệ khỏi cuộc đấu tranh của dân tộc.

Từ năm 1940 - 1944, đồng chí bị đày lên nhà tù Buôn Mê Thuật (Đắc Lắc). Năm 1945, đồng chí ra tù và vào miền Nam tham gia hoạt động trong các tổ chức yêu nước ở nội thành Sài Gòn, Mỹ Tho.

Lê Thị Huyền Vy

*Buổi diễn thuyết của đồng chí Trần Kim Bảng
tại đường Phúc Kiến năm 1930*

Năm 1956, đồng chí dạy môn lịch sử tại một số trường tư thục ở Sài Gòn và tham gia viết báo, viết sách. Qua đó, đồng chí truyền đạt, giáo dục lòng tự hào dân tộc, lòng yêu nước cho các thế hệ học sinh.

Tháng 10/1969, trong một lần địch đánh bom vào cơ quan Ban Tuyên huấn Trung ương Cục miền Nam, đồng chí bị thương và được đưa ra Bắc chữa trị. Sau ngày giải phóng, đồng chí được đưa vào Sài Gòn nhưng do di chứng của căn bệnh phổi, đồng chí nghỉ công tác và chỉ viết sách cho đến lúc từ trần vào ngày 06/04/1985.

2. Buổi diễn thuyết tại đường Phúc Kiến năm 1930 của đồng chí Trần Kim Bảng.

Tháng 8 và tháng 9 năm 1930, phong trào Xô Viết Nghệ Tĩnh phát triển lên đến đỉnh cao. Ngày 4/8/1930, để chia lửa với nhân dân Nghệ Tĩnh, Tỉnh ủy Quảng Nam đề ra chủ trương vẫn tiếp tục tổ chức mitting ở Hội An để phát huy ảnh hưởng của Đảng, củng cố các tổ chức Đảng và tổ chức quần chúng giữ vững tinh thần. Tỉnh ủy đã điều đồng chí Trần Kim Bảng từ Duy Xuyên về Hội An phụ trách diễn thuyết. Chi bộ Hội An có trách nhiệm bảo vệ an ninh trật tự trong cuộc mitting và bảo đảm an toàn cho diễn giả.

Ngày sáng ngày 01/09/1930, tổ chức cách mạng bắt tay vào việc chuẩn bị. Theo kế hoạch ban đầu thì tổ chức định tập hợp đồng bào tại nhà thờ Tin Lành ở ngã ba đường từ Đà Nẵng vào Hội An. Thường nhật thì nhà thờ này vẫn mở cửa để tín đồ đến nghe giảng đạo, nhân dịp này thì đồng bào đi dự

mitting trà trộn vào. Còn tổ chức thừa dịp sẽ bất ngờ cướp diễn đàn và biến cuộc giảng đạo thành cuộc mitting. Nhưng do buổi giảng đạo không diễn ra nên kế hoạch tổ chức tại đây đã không thành. Liên sau đó, Tỉnh ủy quyết định chọn địa điểm mới là trước chùa Quảng Triệu, ngay trong thành phố. Giờ tập hợp quần chúng là 11 giờ 30 phút, lúc các công sở nghỉ việc và cảnh sát các khu về bót cò đôi phiên gác.

Đúng 11 giờ 30 phút ngày 01/09/1930, cuộc mitting được tiến hành ở đường Phúc Kiến (*nay là đường Bạch Đằng*) trước hội quán Quảng Triệu. Sau khi tập hợp được quần chúng, đồng chí Trần Kim Bảng giả làm người chần trầu mặc áo chàm vá, đội nón cời, quần xắn gọn trên bắp vế, tay cầm một cây hèo. Bên trong chiếc áo vá đồng chí mặc sẵn chiếc áo cụt trắng. Vì khi lính đến đồng chí tính sẽ lẫn vào quần chúng rồi thay quần áo thành một người đến xem như mọi người. Đồng chí đến trước ít phút, ngồi trên chiếc ghé đá bên sông dưới cây phượng. Những người dự mitting đã bắt đầu kéo đến và không ai để ý đến đ/c Trần Kim Bảng. Thời cơ đã đến, đợi đến khi bọn lính đổi gác, khoảng 12 giờ đồng chí Trần Kim Bảng liền đứng phất lên ghé và rút từ trong ngực ra một lá cờ búa liềm đỏ chói, nhanh nhẹn tra vào cây hèo, phất cờ và bắt đầu diễn thuyết. Từ khắp các ngã đường, nhân dân hỏi hỏi nhau:

- "*Cộng sản diễn thuyết!. Cộng sản diễn thuyết!*"

- *Tôi coi cộng sản diễn thuyết bà con ơi!*"¹

Đứng trước đồng bào, đồng chí Trần Kim Bảng nói:

*"Thưa đồng bào! Tôi là một người cộng sản... Tôi đã sắp đặt bài nói thiết nghĩ, gọn và dễ hiểu. Tôi kể tội bọn thực dân phong kiến áp bức, bóc lột tàn tệ nhân dân ta. Đồng bào ta từ ngày Pháp sang đã phải chịu đựng muôn phần cực khổ, sưu cao, thuế nặng. Nông dân sa sút, công nhân thất nghiệp, nhà buôn phá sản. Tôi báo tin đồng bào hai tỉnh Nghệ An và Hà Tĩnh đã nổi dậy cướp chính quyền, lập các Xô Viết, bãi bỏ các thứ thuế, chia lại ruộng đất cho nông dân, thực hiện các quyền tự do dân chủ... Tôi cũng báo tin bọn Pháp và Nam triều đã cấu kết đàn áp dã man phong trào Xô Viết Nghệ Tĩnh như thế nào. Tôi kêu gọi bà con hưởng ứng với đồng bào Nghệ Tĩnh đấu tranh chặn tay bọn thống trị lại!"*²

Quần chúng kéo đến mỗi lúc một đông. Bất ngờ, tên Hương Một đứng lẫn trong nhân dân nhảy bổ lên để bắt đồng chí. Nhưng với phản xạ nhanh nhẹn, đồng chí đã vượt ra khỏi sự vây bắt, sau đó rút vào nhà một cơ sở, thay quần trắng, áo dài lương, khăn đóng, mang kính trắng ngồi đọc báo như chưa có chuyện gì xảy ra. Ngoài đường, phố xá Hội An ít khi thấy một quang cảnh náo nhiệt như hôm đó. Bất chấp sự căm đoán của cảnh sát, người dân đổ ra đường đông như đi hội. Từng tốp, từng tốp năm ba người bàn bạc, thảo luận nhau về nội dung cuộc diễn thuyết, về

cộng sản. Đúng theo kế hoạch, các đồng chí của ta cũng đã trà trộn vào trong quần chúng vừa giải thích các điều trong bài diễn thuyết vừa đánh lạc hướng địch.

Cuộc mitting đã gây ra một tiếng vang lớn. Tin cộng sản hô hào đánh Tây, đánh đổ bọn phong kiến Nam triều lan truyền rất nhanh chóng. Bọn cảnh binh của địch ráo riết lục soát khắp nơi. Cuộc mitting này đã đánh dấu một bước phát triển lớn của phong trào cách mạng ở tỉnh Quảng Nam nói chung và của Hội An nói riêng tạo tiền đề quan trọng để Đảng tổ chức các hoạt động đấu tranh sau này.

Chiếc ghế mà đồng chí Trần Kim Bảng đứng lên diễn thuyết hiện nay đang được trưng bày trang trọng tại phòng Truyền thống Cách mạng Hội An như một minh chứng sinh động cho một giai đoạn lịch sử đấu tranh cách mạng của quân và dân Hội An, Quảng Nam

Tài liệu tham khảo:

1. Hội ký Buổi đầu gieo hạt
2. Lịch sử Đảng bộ thị xã Hội An giai đoạn 1930 - 1975.

¹ Theo hội ký Buổi đầu gieo hạt

² Theo hội ký Buổi đầu gieo hạt